

Suomalaisten vanhuuseläkeläisten varallisuus ja taloudellinen tyytyväisyys

KATI AHONEN

Vanhuuseläkeläisten keskimääräinen varallisuus on noussut, kun suuret ikäluokat ovat jääneet eläkkeelle. Artikkelissa tarkastellaan suomalaisten 64–88-vuotiaiden vanhuuseläkeläisten bruttovarallisuuden ja mahdollisten velkojen yhteyttä heidän taloudelliseen tyytyväisyyteensä. Velalla havaitaan negatiivinen ja bruttovarallisuudella positiivinen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen. Velka vaikuttaa heikentävän erityisesti pienituloisten taloudellista tyytyväisyyttä.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Yksilön tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseensa on keskeinen hyvinvointia ja elämään tyytyväisyyttä selittävä tekijä (esim. Van Praag ym. 2004; Layard 2005; Esterlin 2006). Taloudellisesta tyytyväisyydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä on olemassa melko paljon tutkimusta. Taloudellisten resurssien mittana on yleisimmin käytetty tuloja, joiden riittävyden on osoitettu olevan tärkeä taloudellisen tyytyväisyyteen vaikuttava tekijä (Headey & Wooden 2004; Vera-Toscano ym. 2006; Plagnol 2011). Varsin usein hyvillä tuloilla myös taloudellinen hyvinvointi on korkea ja toimeentulo koetaan hyväksi – ja päinvastoin. Näin ei kuitenkaan aina ole. On esimerkiksi havaittu, että vanhuuseläkeikäiset ovat tyyppillisesti tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa kuin nuoremmat, vaikka eläkkeellä tulot ovat yleensä pienemmät kuin työssä (Plagnol & Easterlin 2008; Plagnol 2011). Ikääntyneiden tulojen ja hyvinvoinnin välistä ristiriitaa on kutsuttu myös tyyty-

väisyysparadoksiksi (Hansen ym. 2008). Ilmiö on havaittu myös suomalaisissa kyselytutkimuksissa: pienituloinkin eläkeläinen voi kokea voitansa taloudellisesti varsin hyvin eikä koe kulutukseensa puutteita (mm. Palomäki 2009).

Sitä, että vanhuuseläkeikäiset ovat taloudelliseen tilanteeseensa tyytyväisempiä kuin nuoret, on selitetty tutkimuksissa 1) adaptaatiolla eli tarpeiden sopeutumisella madaltuneeseen tulotasoon, 2) valikoituneisuudella eli sillä, että paremmin toimeentulevien on havaittu elävän pitempään kuin heikommin toimeentulevien, 3) kulutusmenojen pienenemisellä lapsiperheikään nähden sekä 4) sillä, että velat, pitkälti asuntolaina, ovat eläkeiässä usein maksettu jo pois (Hansen ym. 2008). Varallisuus ja velattomuus voivatkin olla eläkeiässä tärkeitä taloudellista turvaa antavia tekijöitä. Perinteinen elinkaaritulohypoteesi (Modigliani & Brumberg 1954) vei ajatuksen jopa niin pitkälle, että oletti ihmisten purkavan ääritapauksessa koko varallisuutensa eläkeaikana ja tasoittavan näin tulojen laskun aiheuttamaa kulutuksen laskua. Vaikka elinkaaritulohypoteesi ei empiiristen tutkimusten mukaan pädekään (esim. Yuji Horioka & Ventura 2023), on syytä olettaa, että varallisuudella on merkitystä jonkinlaisena puskurina eläkeikaisten

---

Kiitän Olli Kangasta ja Mikko Niemelää hyvistä ja rakentavista kommentista käsikirjoitukseen.

menojen varalle. Tähän viittaa muun muassa se, että moni säästää eläkeaikaa varten, mikäli se vain on taloudellisesti mahdollista. Yleisimmiksi eläkeikaan liittyviksi säästämiskohteiksi on Suomessa kerrottu jokapäiväinen eläminen, yllättävät menot sekä hoito- ja hoivapalvelut. (Aho­nen & Liukko 2016; Tenhunen 2021.)

Varallisuutta karttuu iän myötä velkojen pois­maksun ja muun säästämisen ohella myös olemas­sa olevan varallisuuden arvon nousun sekä perityn omaisuuden kautta. Vanhuuseläkeläisten varalli­suus on noussut erityisesti suurten ikäluokkien tultua vanhuuseläkeikään. Kotitalouksien netto­varallisuus on 2010-luvulta lähtien ollut korkeinta 65–74-vuotiaiden ikäryhmässä (SVT 2019). So­dan jälkeisillä suurilla ikäluokilla on ollut edel­täjiään selvästi paremmat mahdollisuudet säästää ja kartuttaa varallisuuttaan: he ovat saaneet tehdä työuransa ilman sotia, heidän aikaansa on osunut maalta kaupunkiin muutot sekä teollistuminen ja koulutustason selvä nousu (Blom & Melin 2004; Purhonen 2008). Osa heistä on hyötynyt myös 1970-luvun voimakkaasta inflaatiosta asuntolai­nojen maksun yhteydessä. Lisäksi rahoitusmark­kinoiden asteittainen vapautuminen 1980-luvul­ta lähtien lisäsi kotitalouksien rahoitus- ja sijoit­usvaihtoehtoja. Suurten ikäluokkien aikaisempia ikäluokkia parempaa taloudellista tilannetta on kohentanut myös se, että työeläkkeet tulivat täy­simääräisinä voimaan heidän tullessa eläkeikään. Vanhuuseläkeläisten kohentuneen taloudellisen tilanteen myötä köyhyyden kuva on muuttunut pitkällä aikavälillä vanhuusköyhyydestä enemmän nuorempia ikäluokkia, erityisesti lapsiperheitä, koskevaksi (Kainu & Niemelä 2014).

Koska varallisuus karttuu iän myötä, on luonte­vaa, että varallisuus jakautuu kotitalouksien kes­ken epätasaisesti. Varallisuuserot ovat kuitenkin kasvaneet voimakkaasti viime vuosikymmeninä, ja ne ovat suuria myös ikäryhmien sisällä. Varalli­suuserojen kasvun taustalla on pitkälti asuntojen hintojen alueellinen eriytyminen sekä rahoitusva­rallisuuden kasvu (Mäki-Fränti 2016). Asuntova­rallisuuden kehityksen vaikutus kotitalouksien va­rallisuuteen on suuri, sillä reaali­varat muodostavat suurimman osan niiden varallisuudesta ja omis­tusasunto on euromääräisesti suurin varallisuuse­rä Suomessa (Tilastokeskus 2022). Reaali­varojen lisäksi lähes kaikilla kotitalouksilla on rahoitus­varallisuutta vähintään pankkitalletuksina ja va­rakkaimmilla kotitalouksilla merkittävästi myös muuta sijoitusvarallisuutta. Rahasto- ja pörssi­va-

rallisuuden kasvu onkin lisännyt varallisuuseroja, sillä kasvu on kohdentunut jo ennestään varak­kaille kotitalouksille.

Vanhuuseläkeläiset ovat keskimäärin varak­kaampia kuin koskaan aikaisemmin, ja heillä on tulojen ohella aikaisempaa enemmän varallisuut­ta, mitä voi käyttää kulutukseen tai yllättävien menojen kohdatessa. Varallisuudella voi siten olla suurikin vaikutus eläkeajan toimeentulossa. Va­rallisuus ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti. Osalla vanhuuseläkeläisistä on toimeentulovaikeuksia ja osalla myös velkaa ja velanhoitovaikeuksia (Aho­nen 2023). Näin ollen myös se, missä määrin ja missä laajuudessa varallisuus vaikuttaa eläkeajan toimeentuloon, jakautuu epätasaisesti.

Tässä artikkelissa tutkin, millainen merkitys va­rallisuudella on vanhuuseläkkeellä olevien ihmisen taloudelliseen tyytyväisyyteen. Kysyn, ovat­ko bruttovarallisuus ja kotitaloudella mahdollises­ti oleva velka yhteydessä vanhuuseläkeläisten ta­loudelliseen tyytyväisyyteen. Vaikuttaako brutto­varallisuuserojen ja velkojen huomioiminen siihen, miten muut taloudelliseen tyytyväisyyteen liitetyt keskeiset demografiset ja sosioekonomiset tekijät, erityisesti kotitalouden tulot ja vastaajan ikä, ovat yhteydessä taloudelliseen tyytyväisyyteen? Hypo­teesina on, että iän myötä noussut varallisuus ja velattomuus olisivat osin yhteydessä vanhempien nuorempia korkeampaan taloudelliseen tyytyväi­syyteen. Aineistona käytän Eläketurvakeskuksen vuoden 2020 syksyllä keräämää kyselyaineistoa eläkeläisten taloudellisesta hyvinvoinnista. Aineis­tossa on kyselytietoja paitsi koetusta taloudellisesta hyvinvoinnista, myös kotitalouksien bruttovaralli­suuden ja velan määrästä.

Varallisuuden ja velan yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen

Varallisuuden merkitystä ihmisten elämään tyy­tyväisyyteen tai taloudelliseen tyytyväisyyteen on tutkittu selkeästi tuloja vähemmän. Tämä on pit­kälti aineistokysymys: yhtäaikaista tietoa varalli­suudesta ja subjektiivisesta hyvinvoinnista on ollut selvästi vähemmän olemassa kuin tuloista ja koe­tusta hyvinvoinnista.¹

¹ Yksittäisten kyselyiden ohella suurimpia varallisuutta ja hy­vinvointia käsitteleviä kyselyaineistoja, joissa Suomikin on mu­kana, ovat SHARE sekä vuoden 2020 EU-SILC, jossa oli tuolloin lisäosana kysely varallisuudesta ja ylivelkaantuneisuudesta. SHAREssa Suomi on ollut mukana vuodesta 2017 lähtien.

Aikaisempien tutkimusten mukaan varallisuudella on havaittu olevan tulojen lisäksi yhteys subjektiiviseen hyvinvointiin. Bruce Headeyn ja Mark Woodenin (2004) työikäisiä australialaisia koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että nettovarallisuudella on tulojen lisäksi yhteys yleiseen elämään tyytyväisyyteen ja taloudelliseen tyytyväisyyteen. Vastaavaan tulokseen päätyivät myöhemmin samalla aineistolla myös vanhuuseläkeläiset kattaneessa tutkimuksessaan Sarah Brown ja Daniel Gray (2016). Thomas Hansenin ym. (2008) norjalaiseen aineistoon perustuvassa tutkimuksessa todettiin varallisuuden yhteys korkeampaan taloudelliseen tyytyväisyyteen 40–80-vuotiailla. Myös Conchita D’Ambrosion ym. (2019) saksalaisella aineistolla sekä Miha Dominkon ja Miroslav Verbičin (2021) SHARE-aineistolla tekemissä tuoreemmissa tutkimuksissa on havaittu, että varallisuus on yhteydessä elämään tyytyväisyyteen.

Tutkimusten mukaan on viitteitä siitä, että varallisuus ja erityisesti velattomuus olisivat yhteydessä ikääntyneiden nuorempia korkeampaan taloudelliseen tyytyväisyyteen (Hansen ym. 2008; Plagnol 2011). On myös esitetty, että varojen ja velkojen tarkastelu erillisinä selittäisi tätä ilmiötä paremmin kuin nettovarallisuuden tarkastelu, jossa velat jäävät erikseen huomioimatta (Hansen ym. 2008; Plagnol 2011). Velkojen lyhennysten ja korkojen maksu voi olla merkittävä arkipäivän toimentuloon vaikuttava tekijä. Erityisesti tuloihin nähden suuret velanhoitomenot ovat negatiivisessa yhteydessä subjektiiviseen hyvinvointiin (esim. Vlaev & Elliot 2014; Ahonen 2022.) Myös sillä, minkälaisesta velasta on kyse, on merkitystä. On muun muassa havaittu, että asuntoa varten otettu velka vähentää subjektiivista hyvinvointia vähemmän kuin muun tyyppinen velka (Brulé & Ravazzini 2019; taloudellisen tyytyväisyyden osalta ks. myös Plagnol 2011). Asunnon hankintaa tai remontoimista varten otetut lainat saatetaan kokea muita lainoja positiivisimpina, koska ne mahdollistavat mieleisen asumisen.

Omistusasumisen yhteyttä subjektiiviseen hyvinvointiin on tutkittu jonkin verran. Tulokset vaihtelevat sen mukaan, mitä tekijöitä analyysissä on otettu huomioon. Osassa tutkimuksia on todettu, että omistusasumisella on positiivinen yhteys elämään tyytyväisyyteen, ja erityisesti näin on todettu olevan pienituloisimmilla (Rohe & Stegman 1994; Rohe & Basolo 1997; Zumbro 2014). Scott Garrettin ja Russell N. Jamesin (2013) tutkimuksessa havaittiin, että omistusasumi-

misella on myös lievä positiivinen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen vuokralla asumiseen nähden, kun taloudelliseen tilanteeseen (esim. maksukykyyn) liittyviä tekijöitä oli otettu huomioon. Toisaalta omistusasunto voi olla asujalleen myös taloudellinen rasite remontointitarpeiden ja muiden ylläpitokustannusten takia. Esimerkiksi Timo Zumbro (2014) tutkimuksessa todettiin, että omistusasumisella on negatiivinen yhteys elämään tyytyväisyyteen, mikäli omistusasunto oli kotitaloudelle taloudellinen taakka. So-hyun Joon ja John Grablen (2004) työikäisiä koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että omistusasujat kokevat vuokralla asuvia suurempaa taloudellista stressiä.

Varallisuuden yhteys taloudelliseen ja elämään tyytyväisyyteen liittyy monelta osin siihen, että varallisuus toimii puskurina ennakoimattomien menojen kohdatessa ja lisää taloudellisen turvallisuuden tunnetta (Skopek ym. 2014; Brulé & Suter 2019). Tässä yhteydessä varallisuuden likviditeetillä, eli sillä, miten helposti varallisuus on muutettavissa rahaksi, on merkitystä. Eri varallisuusmuotojen likviditeettierot ovat suuria: rahoitusvarallisuuden likviditeetti on korkea, reaali-varallisuuden selvästi pienempi. Esimerkiksi asuntovarallisuus voi olla hankalasti muutettavissa rahaksi: asuntojen myyntiajat ja hinnat vaihtelevat alueellisesti paljon, ja myös suhdannetilanne vaikuttaa asuntomarkkinoihin. Likviditeettiä laskee lisäksi se, että omistusasunto on tärkeä kulutus-hyödyke – asuminen on joka tapauksessa jollakin tapaa järjestettävä. Esimerkiksi Gaël Brulé ja Laura Ravazzinin (2019) tutkimuksessa rahoitusvarallisuudella havaittiin suurempi positiivinen yhteys subjektiiviseen hyvinvointiin kuin reaali-varallisuudella.

Tulojen ja varallisuuden ohella taloudellista tyytyväisyyttä on tutkittu myös monien muiden sosioekonomisten ja demografisten sekä muiden yksilön ominaisuuksiin liittyvien tekijöiden mukaan. Erityisesti terveydellä on havaittu olevan vahva yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen. Heikolla terveydellä on havaittu useissa tutkimuksissa negatiivinen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen (esim. Plagnol 2011; Vera-Toscano ym. 2006). Terveys on vanhemmilla ikäryhmillä nuorempia suuremmissa roolissa, sillä terveysmenot muodostavat suuremman osan heidän kokonaismenoistaan (Ahonen & Vaittinen 2015). Myös siviilisäätyä ja sukupuolta on tarkasteltu, mutta tulokset niistä vaihtelevat osin sen mukaan, mitä tekijöitä on otettu huomioon.

Psykologisen taloustieteen puolella on tutkittu paljon yksilön talousasioiden ymmärrykseen liittyviä tekijöitä. Tässä yhteydessä on havaittu, että erityisesti taloudellinen lukutaito ja taloudellisen paineen sietäminen ovat positiivisessa yhteydessä taloudelliseen tyytyväisyyteen (Joo & Grable 2004; Owusu 2021). Myös sen, mihin henkilö omaa taloudellista tilannettaan vertaa, on havaittu olevan yhteydessä taloudelliseen tyytyväisyyteen (Van Praag 2011). Eläkeläisille on merkityksellistä erityisesti se, miten oma toimeentulo koetaan suhteessa muiden eläkeläisten toimeentuloon. Samalla tulotasolla taloudellinen tyytyväisyys on korkeampaa, mikäli oma tuloasema koetaan muita eläkeläisiä paremmaksi, ja vastaavasti matalampaa, jos oma tuloasema koetaan muita heikommaksi. (Palomäki 2017.)

Tutkimuksen tavoitteet, aineisto ja menetelmät

Tämän artikkelin tavoitteena on tutkia, millainen yhteys varallisuudella on suomalaisten 64–88-vuotiaiden vanhuuseläkeläisten taloudelliseen tyytyväisyyteen. Artikkelissa tutkitaan, ovatko bruttovarallisuus ja kotitaloudella mahdollisesti oleva velka yhteydessä vanhuuseläkeläisten taloudelliseen tyytyväisyyteen sekä muuttaako bruttovarallisuuden ja velkojen huomioiminen muiden taloudelliseen tyytyväisyyteen liitettyjen keskeisten tekijöiden, erityisesti kotitalouden tulojen ja vastaajan iän, yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen.

Tutkimuksen hypoteesit ovat seuraavat:

1. Bruttovarallisuudella on positiivinen ja velalla negatiivinen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen.
2. Velan negatiivinen yhteys on suurempi pienituloisilla kuin suurituloisilla kotitalouksilla.
3. Bruttovarallisuuden ja velan huomioiminen heikentävät iän ja tulojen yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen.

Tutkimusaineisto on muodostettu Eläketurvakeskukseen vuonna 2020 keräämästä eläkeläisten taloudellista hyvinvointia koskevasta kyselyaineistosta (ks. Palomäki ym. 2021). Aineisto on kerätty satunnaisotannalla. Reilu puolet vastaajista oli uusia vastaajia ja vajaa puolet myös kolme vuotta aikaisempaan kyselyyn vastanneita, jotka olivat antaneet suostumuksensa seurantakyselyyn. Vastausaste kyselyssä oli 73 prosenttia. Aineistoon on poimittu vanhuuseläkkeellä vuoden 2019 lo-

pussa olleet vähintään 63-vuotiaat henkilöt. Näin muodostetussa aineistossa on 3 030 vastaajaa, joiden ikä oli kyselyvuoden lopussa 64–88 vuotta. 90 prosentille vastaajista oli mahdollista muodostaa bruttovarallisuus ja velkatieto. Heistä 97 prosenttia antoi taloudelliselle tyytyväisyydelle jonkin lukuarvon. Lopullinen tutkimusaineisto muodostuu tästä joukosta (n = 2 620) (ks. tarkemmin Ahonen 2022).

Selitetävänä muuttujana on taloudellinen tyytyväisyys, jota arvioidaan kysymällä vastaajan tyytyväisyyttä taloudelliseen tilanteeseensa. Tätä pidetään kattavimpana yleistä taloudellista tyytyväisyyttä kuvaavana mittarina (Ali ym. 2015; Owusu 2021). Kysymys on muotoiltu seuraavasti:

- ”Kuinka tyytyväinen yleisesti ottaen olette kotitaloutenne nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen?”
- Vastatkaa ympyröimällä jokin numero nollan ja kymmenen välillä. Vastatkaa nolla, jos olette äärimmäisen tyytymätön ja kymmenen, jos olette äärimmäisen tyytyväinen.”

Suurin osa selittävistä muuttujista on kyselytietoja. Rekisteritietoja ovat vastaajan ikä, sukupuoli ja koulutus sekä asuinalue suuraluejaon mukaisesti. Kyselyyn perustuva varallisuustieto voi tutkimusten mukaan jossakin määrin aliarvioida sen määrää. Varakkaimmat kotitaloudet osallistuvat kyselyihin keskimääräistä harvemmin (Vermeulen 2017). Esimerkiksi Tilastokeskuksen varallisuustutkimuksessa tätä on korjattu otamalla suurempi otos ylimmistä tulonsaajaryhmistä (SVT 2019). Varallisuus saattaa jonkin verran aliarvioitua käytetyssä aineistossa myös sen takia, että se on kysytty kokonaisuutena eli kotitalouden yhteenlasketun bruttovarallisuuden arvona. Osaa varallisuuseristä voi olla vaikea muistaa, vaikka kysymyksessä onkin lueteltu tärkeimmät mukaan luettavat varallisuuden muodot. Varallisuuden arvoa voi olla myös vaikea arvioida, joskin esimerkiksi asuntovarallisuuden arvion on todettu vastaavan melko hyvin sen todellista myyntiarvoa (Törmälehto ym. 2013). Varallisuuteen onkin tässä tutkimuksessa syytä suhtautua tarkan euromäärän sijaan enemmän sen suuruusluokkana.

Kotitalouden koon vaikutus on huomioitu sekä tulojen että bruttovarallisuuden ja velan osalta jakamalla nämä kotitalouden jäsenten lukumäärän neliöjuurella. Kahden henkilön tapauksessa tulot ja bruttovarallisuus sekä velka on jaettu 1,4:llä. Tulojen skaalaus on yleisesti käytössä oleva menetelmä, mutta varallisuuden osalta ei ole olemas-

sa konsensusta siitä, miten kotitalouden koko tulisi huomioida. Yksinkertaisin tapa on skaalata ne samoin kuin tulot, ja tähän päädyttiin myös tässä artikkelissa.

Kotitalouden bruttovarallisuuden ja velan määrä ovat luokiteltuja muuttujia. Vastaajien bruttovarallisuus jaettiin tarkastelussa neljään ryhmään: alimpaan (alle 20 000 euroa) ja ylimpään varallisuusluokkaan (200 000 euroa tai yli) kuului molempiin noin viidennes vastaajista. Suurimmalla osalla bruttovarallisuus sijoittui näiden väliin. Velkaa oli kolmasosalla vastaajista. Vajaalla puolella velallisista velkaa oli varsin vähän, alle 5 000 euroa. Reilulla neljäsosalla velallisista velkaa oli vähintään 20 000 euroa, heitä oli vajaa kymmenesosa vastaajista. (Taulukko 1.)

Vastaajat jaettiin tarkasteluissa tulojen mukaan kolmeen ryhmään. Reilulla neljäsosalla ekvivalenttitulot olivat alle 1 500 euroa kuukaudessa, tätä ryhmää kutsutaan jatkossa pienituloisiksi. Keskituloisia, eli niitä, joiden ekvivalenttitulot olivat 1 500–1 999 euroa kuukaudessa, oli reilu kolmasosa vastaajista. Suurituloisin reilu kolmannes oli niitä, joilla ekvivalenttitulot olivat vähintään 2 000 euroa.

Iän mukaan aineisto jakautui melko tasaisesti 64–69-vuotiaisiin, 70–74-vuotiaisiin ja 75-vuotta täyttäneisiin. Kotitalouden koko jakautui myös melko tasaisesti yksin asuvien ja vähintään kahden henkilön kotitalouksiin. Vähintään kahden henkilön kotitaloudet olivat käytännössä kahden henkilön talouksia, ja valtaosassa niistä (98 %) asuttiin yhdessä puolison kanssa. Vastaajat jakautuivat melko tasaisesti miehiin ja naisiin, joskin yksin asuvista suurin osa oli naisia.

Koulutustietona on vastaajan korkein koulutus Tilastokeskuksen tietoihin perustuen. Vastaajat jakautuivat melko tasaisesti perusasteen, keskiasteen ja korkea-asteen suorittaneisiin. Viisiluokkainen terveystieto perustuu vastaajan omaan arvioon terveydestään. Suurimman osan terveys oli vähintään kohtalainen. Huono tai melko huono terveys oli reilulla kymmenellä prosentilla vastaajista.

Asunnon hallintasuhte eli se asuuko vastaaja omistusasunnossa, vuokralla vai muulla tavoin (asumisoikeusasunto, osaomistusasunto, sukulaisen tai ystävän luona) perustuu vastaajan antamaan tietoon. Valtaosa vastaajista, reilu 80 prosenttia, asui omistusasunnossa, vuokralla asui noin joka kymmenes. Asuinaluetta tarkasteltiin suuraluejaon mukaisesti. Vastaajat jakautuivat varsin tasaisesti tämän mukaan.

Taulukko 1. Tutkimusaineisto taustatekijöiden mukaan

	%	N
Vastaajan ikä		
64–69	31,9	827
70–74	33,2	873
75–79	19,6	521
80–88	15,3	399
kaikki	100	2 620
Vastaajan sukupuoli		
mies	48,0	1 234
nainen	52,1	1 385
kaikki	100	2 620
Kotitalouden koko		
yksi	33,1	824
kaksi tai useampi	66,9	1 796
kaikki	100	2 620
Vastaajan terveys		
hyvä	13,2	328
melko hyvä	35,9	932
kohtalainen	39,1	1 045
melko huono	10,0	259
huono	1,8	46
kaikki	100	2 610
Vastaajan koulutus		
perusaste	30,7	783
keskiaste	36,3	952
korkea-aste	32,9	885
kaikki	100	2 620
Suuralue		
Helsinki ja Uusimaa	23,6	614
Etelä-Suomi	23,5	613
Länsi-Suomi	27,2	710
Pohjois- ja Itä-Suomi	25,8	683
kaikki	100	2 620
Asunnon hallintasuhte		
omistus	82,2	2124
vuokra	10,5	264
muu	7,3	184
kaikki	100	2 572
Ekvivalenttitulot €/kk		
alle 1 500	25,7	636
1 500–1 999	37,7	987
2 000 tai yli	36,6	975
kaikki	100	2 598
Kotitalouden (ekvivalentti)bruttovarallisuus, €		
alle 20 000	20,4	530
20 000–99 999	33,4	870
100 000–199 999	23,9	638
200 000 tai yli	22,9	582
kaikki	100	2620
Kotitalouden (ekvivalentti)velka, €		
ei velkaa	66,0	1725
vähemmän kuin 5000	15,6	411
5 000–19 999	8,9	242
20 000 tai yli	9,5	242
kaikki	100	2620

Tulokset esitetään sekä kuvailevasti että lineaarisen regressiomallin avulla. Regressiomallin taulukossa esitetään regressiokertoimen estimaatti. Se on suurempi kuin nolla, jos kyseisen luokan elämään tyytyväisyys on korkeampi kuin vertailuryhmän, ja pienempi kuin nolla, jos se on sitä matalampi. Regressiokertoimeen liittyvä t-testi kertoo, poikkeako kyseinen kerroin tilastollisesti merkitsevästi nollassa. Merkitsevyydet on merkitty taulukkoon tähdin. Regressiokertoimien luottamusvälit esitetään liitetaulukossa 1 (ks. www.julkari.fi).

Tulokset

Asteikolla 0–10 suurin osa (60 %) vastaajista arvioi taloudellisen tyytyväisyytensä olevan seitsemän ja yhdeksän välillä. Yleisin lukuarvo taloudelliselle tyytyväisyydelle oli kahdeksan, jonka antoi reilu neljäsosa vastaajista. (Kuvio 1.) Vajaa neljännes vastasi taloudellisen tyytyväisyytensä olevan tätä korkeampi ja vastaavasti puolet matalampi. 63 henkilöä (2,4 %) vastasi kysymykseen ”en osaa sanoa” ja 29 jätti vastaamatta kysymykseen. He eivät ole mukana jatkotarkasteluissa.

Lineaarisen regressiomallin avulla (taulukko 2; liitetaulukko 1, ks. www.julkari.fi) tarkastellaan vastaajan taloudellista tyytyväisyyttä eri taustatekijöiden mukaan ja katsotaan, muuttuuko näiden yhteys, kun malliin lisätään tieto kotitalouden bruttovarallisuudesta sekä mahdollisen velan määrästä. Pääasiallinen huomio kiinnitetään iän ja tulojen yhteyden muutokseen.

Taulukon 2 ensimmäisessä sarakkeessa esitetään muuttujien yksittäisvaikutukset, kun muita tekijöitä ei ole otettu huomioon. Mallin 1 lineaarisessa regressiomallissa mukana ovat yleisimmät taloudellista tyytyväisyyttä selittävät tekijät bruttovarallisuutta ja velkaa lukuun ottamatta. Varallisuuden yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen ja muihin mallissa 1 mukana oleviin tekijöihin tarkastellaan lisäämällä malliin 2 kotitalouden bruttovarallisuus ja malliin 3 kotitalouden velan määrä. Malliin 4 lisätään tulojen ja velan interaktio, sillä on viitteitä siitä, että velka ja velanmaksun aiheuttama taloudellinen rasite on korkeampi pieni- kuin suurituloisissa kotitalouksissa (Ahonen 2023).

Yksittäisvaikutukset

Kun muiden tekijöiden vaikutusta ei huomioida, lähes kaikki mallissa mukana olevat selittävät muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä. Tulok-

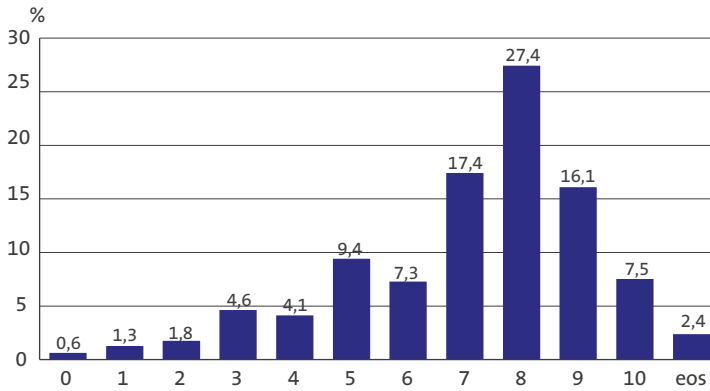
set ovat pitkälti odotetun kaltaisia: suurin vaikutus taloudelliseen tyytyväisyyteen oli terveydellä, tuloilla ja bruttovarallisuuden määrällä. Myös velattomuus ja omistusasuminen olivat positiivisessa yhteydessä taloudelliseen tyytyväisyyteen. Yksin asuvat olivat tyytymättömämpiä kuin yhdessä asuvat ja naiset jonkin verran tyytyväisempiä kuin miehet. Ikä näkyi taloudellisessa tyytyväisyydessä siten, että 70 vuotta täyttäneiden ja tätä vanhempien tyytyväisyys oli korkeampaa kuin 64–69-vuotiaiden. Iän mukaiset erot olivat kuitenkin melko pieniä. Korkea-asteen koulutetut olivat jonkin verran tyytyväisempiä kuin vain perusasteen käyneet. Suuralueiden välisiä eroja ei havaittu suhteessa referenssiryhmään eli Itä- ja Pohjois-Suomeen.

Demografisten ja sosioekonomisten tekijöiden yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen

Koska esimerkiksi tuloja ja terveyttä ei ollut edellä vakioitu, on vaikea tietää, millä tekijöillä on tosiasiallisesti yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen. Tulot ovat esimerkiksi yhteydessä koulutustasoon, ja velan määrä voi olla sidoksissa tuloihin, eli niillä, joilla on suuremmat tulot, voi olla myös enemmän velkaa. Tulot ja varallisuus ovat myös melko vahvasti yhteydessä toisiinsa. (Ks. esim. Ahonen 2022.) Iän suhteen tulot taasen yleensä laskevat, eli iän mukaiset erot voivat kasvaa, kun tulot huomioidaan. Myös terveys on yhteydessä ikään ja usein myös tuloihin.

Mallissa 1 vakioitiin vastaajan ikä, sukupuoli, terveys, koulutustausta, kotitalouden koko, tulot, asunnon hallintasuhde ja suuralue eli kaikki selittävät tekijät bruttovarallisuutta ja velkatie-toa lukuun ottamatta. Vakiointien jälkeen iän mukaiset erot taloudellisessa tyytyväisyydessä vahvistuivat: mitä vanhempi ikäryhmä, sitä suuremmat tyytyväisyserot suhteessa 64–69-vuotiaisiin olivat. Erityisen selvästi erottui vanhin, 80–88-vuotiaiden ikäryhmä, jossa tyytyväisyys oli kahta nuorinta ikäryhmää korkeampi. Iän yhteyden vahvistuminen liittyyneen pääosin terveyden ja tulojen vakioimiseen, sillä vanhemmilla sekä terveys että tulotaso ovat keskimäärin matalampia kuin nuoremmilla, ja nämä tekijät ovat yhteydessä matalampaan taloudelliseen tyytyväisyyteen.

Tulojen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen säilyi vahvana myös sen jälkeen, kun vastaajan ikä, terveys, koulutus, kotitalouden koko, asunnon hallintasuhde sekä suuralue oli otettu huomioon. Pienituloisten taloudellinen tyytyväisyys

Kuvio 1. Taloudellinen tyytyväisyys asteikolla 0–10, prosenttiosuus kysymykseen vastanneista (n = 2 683).

oli selvästi matalampi kuin suurempituloisten. Tämä on luontevaa, sillä käytössä olevat rahat määrittävät pitkälti sen, miten jokapäiväisistä menoista selvitään. Pienillä tuloilla jo välttämättömät menot vievät suuren osan tuloista, eivätkä ne aina edes niihin riitä, jolloin kulutuksesta joudutaan tinkimään (Palomäki ym. 2021).

Myös terveydentilan yhteys säilyi odotetusti vahvana mallin 1 vakioinneissa. Sen sijaan asunon hallintasuhteen yhteys väheni eli ero omistusasujien ja vuokralla asuvien välillä pieni, joskin ero säilyi tilastollisesti merkitsevä. Tämä liittyy siihen, että omistusasujien tulotaso on yleensä vuokralla asuvia korkeampi ja tämän huomioiminen pienentää omistusasumisen yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen. Tuloerojen huomioiminen selittänee myös koulutuksen ja yksinasumisen merkityksen poistumisen vakiointien yhteydessä. Tuloerojen huomioimisen jälkeen myös sukupuolten erot hieman kasvoivat: naiset olivat josakin määrin miehiä tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa. Tuloerojen vakiointi liittyy edelleen siihen, että alueelliset erot voimistuivat: Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa taloudellinen tyytyväisyys oli Itä- ja Pohjois-Suomea jonkin verran matalampaa. Pääkaupunkiseudulla ja muualla Etelä-Suomessa asuminen ja muut elinkustannukset ovat varsin kalliita muuhun Suomeen nähden.

Bruttovarallisuuden ja velan yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen

Mallissa 2 analyysiin lisättiin bruttovarallisuuden määrä ja mallissa 3 velan määrä. Molempien yh-

teys taloudelliseen tyytyväisyyteen säilyi tilastollisesti merkitsevä. Matala bruttovarallisuus oli yhteydessä matalampaan taloudelliseen tyytyväisyyteen ja korkeampi bruttovarallisuus korkeampaan tyytyväisyyteen, vaikkakin bruttovarallisuuden yhteys hieman heikkeni muiden mallissa mukana olevien tekijöiden huomioimisen yhteydessä. Oletettavasti tämä liittyy pitkälti tulojen ja bruttovarallisuuden väliseen yhteyteen. Koska varakat ovat keskimääräistä useammin hyvätulaisia, näiden tekijöiden yhäaikainen huomioiminen vähentää niiden itsellistä yhteyttä.

Velan ja taloudellisen tyytyväisyyden välillä säilyi negatiivinen yhteys myös sen jälkeen, kun muut tekijät, mukaan lukien bruttovarallisuus, oli huomioitu (malli 3). Mitä enemmän velkaa oli, sitä tyytymättömämpiä taloudelliseen tilanteeseen oltiin suhteessa niihin, joilla ei ollut velkaa ollenkaan. Muiden tekijöiden huomioiminen hieman muutti velan yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen. Suuren velkamäärän yhteys vahvistui ja pienemmän velkamäärän heikkeni. Tämä liittyy pääsääntöisesti tulo- ja varallisuuserojen vakioimiseen: korkeampiin tulo- ja varallisuustasoihin liittyy useammin suurempi velkamäärä kuin mataliin tulo- ja varallisuustasoihin. Tuloilla ja velalla havaittiin myös yhteisvaikutusta (malli 4). Pienituloisilla velka ja sen määrä heijastuivat negatiivisesti taloudelliseen tyytyväisyyteen voimakkaammin kuin keskituloisilla ja sitä suurempituloisilla, joilla yhteys ei ollut yhtä vahva.

Taulukko 2. Taloudellinen tyytyväisyys (asteikko 0–10) taustatekijöiden mukaan. Lineaarinen regressio.

	Yksittäis- tarkastelu	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Vastaajan ikä (ref. 64–69 vuotta)					
70–74	0,32**	0,48***	0,45***	0,39***	0,39***
75–79	0,51***	0,69***	0,67***	0,52***	0,50***
80–88	0,41**	1,00***	1,00***	0,77***	0,74***
Vastaajan sukupuoli (ref. mies)					
nainen	0,20*	0,31***	0,34***	0,31***	0,31***
Kotitalouden koko (ref. kaksi tai useampi)					
yksi	-0,66***	0,05	-0,14	-0,1	-0,1
Vastaajan terveys (ref. hyvä)					
melko hyvä	-0,51***	-0,41***	-0,32**	-0,30**	-0,31**
kohtalainen	-1,34***	-0,98***	-0,81***	-0,80***	-0,79***
melko huono	-2,09***	-1,53***	-1,36***	-1,37***	-1,38***
huono	-2,58***	-1,94***	-1,83***	-1,81***	-1,80***
Vastaajan koulutus (ref. perusaste)					
keskiaste	0,05	0,02	0,02	0	0,01
korkea-aste	0,94***	0,12	-0,02	0	0,02
Suuralue (ref. Itä- ja Pohjois-Suomi)					
Helsinki ja muu Uusimaa	0,22	-0,24*	-0,46***	-0,33**	-0,33**
Etelä-Suomi	-0,12	-0,31**	-0,36***	-0,28**	0,28**
Länsi-Suomi	-0,08	-0,15	-0,23*	-0,18	-0,18
Asunnon hallintasuhte (ref. vuokra)					
omistus	1,47***	0,54***	-0,03	0,04	0,03
muu	0,76**	0,36	0,12	0,08	0,06
Tulot €/kk (ref. 2 000 ja yli)					
alle 1 500	-2,40***	-2,13***	-1,67***	-1,76***	-1,42***
1 500–1 999	-0,98***	-0,85***	-0,58***	-0,66***	-0,49***
Bruttovarallisuus, € (ref. 100 000–199 999)					
alle 20 000	-1,74***		-0,96***	-0,84***	-0,88***
20 000–99 999	-0,75***		-0,42***	-0,33***	-0,36***
200 000 tai yli	0,78***		0,51***	0,52***	0,51***
Velka, € (ref. ei velkaa)					
vähemmän kuin 5000	-1,03***			-0,63***	-0,21
5 000–19 999	-0,96***			-0,85***	-0,51**
20 000 tai yli	-0,98***			-1,34***	-0,93***
Tulot*velka (ref. tulot 2 000 ja yli, ei velkaa)					
Tulot alle 1500 * velkaa alle 5 000					-0,78**
velkaa 5 000–19 999					-0,98*
velkaa 20 000 tai yli					-1,31**
Tulot 1 500–1 999 * velkaa alle 5 000					-0,49*
velkaa 5 000–19 999					-0,29
velkaa 20 000 tai yli					-0,56
Vakio		7,67***	8,23***	8,48***	8,35***
R2		0,283	0,314	0,359	0,366

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Bruttovarallisuuden ja velan huomioimisen heijastuminen muihin selittäviin tekijöihin

Lopuksi tarkastellaan, muuttiko bruttovarallisuuden ja velan määrän vakioiminen muiden mallissa mukana olevien tekijöiden regressiokertoimia. Bruttovarallisuuden lisääminen malliin heikensi odotetusti tulojen yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen (malli 2). Tulot ja varallisuus ovat yhteydessä toisiinsa: pienituloisilla kotitalouksilla on keskimääräistä pienempi varallisuus ja keskimääräistä suurempituloisilla suurempi varallisuus. Velan ja sen määrän lisääminen malliin (malli 3) ei juurikaan muuttanut tuloryhmien regressiokertoimia.

Bruttovarallisuuden huomioiminen (malli 2) ei muuttanut ikäryhmien välisiä tyytyväisyseroja, mutta velan määrän vakioiminen (malli 3) muutti. Velan vakioiminen pienensi ikäryhmien välisiä eroja taloudellisessa tyytyväisyydessä. Tämän analyysin mukaan vaikuttaakin siltä, että se, onko kotitaloudella velkaa, liittyy osin vanhuuseläkeläisten iän mukaisesti taloudellisen tyytyväisyyden eroihin. Vanhimmat ikäryhmät ovat usein jo maksaneet velkansa pois, joten velallisten kotitalouksien osuus ja velan määrä ovat nuoremmissa ikäryhmissä suurempia (ks. Ahonen 2022, 173). Tulosta voinee tulkita siten, että velan takaisinmaksun aiheuttama taloudellinen rasite heikentää nuorempien vanhuuseläkeläisten toimeentuloa vanhempia useammin, mutta bruttovarallisuuden määrän erot eivät sinällään liity ikäryhmien väliin eroihin taloudellisessa tyytyväisyydessä.

Mallissa 1 nähty omistusasujien muita korkeampi taloudellinen tyytyväisyys poistui, kun bruttovarallisuuserot huomioidiin. Omistusasumisen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen liittyisi tämän mukaan lähinnä varallisuuteen. Tulos on ehkä hieman yllättävä, sillä omistusasumisen katsotaan yleensä olevan taloudellisesti vuokralla asumista kannattavampaa ja omistusasumisen olisi voinut ajatella heijastuvan taloudelliseen tyytyväisyyteen vielä vahvemmin. Omistusasunto voi kuitenkin aiheuttaa myös taloudellista huolta, ja on mahdollista, että tämä korostuu ikääntyneillä. Tutkimuksen avovastausanalyysissä ilmeni, että omistusasuminen aiheutti osalle taloudellista huolta esimerkiksi remontointitarpeen takia (Liukko 2022). Omistusasunto voi olla asujalleen taakka myös siksi, ettei asunnon vaihto välttämättä onnistu, vaikka se ei enää vastaisikaan asujan tarpeita.

Pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa asuvat arvioivat taloudellisen tyytyväisyytensä hieman matalammaksi kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa asuvat. Erot tulivat esiin erityisesti sen jälkeen, kun erot bruttovarallisuudessa oli huomioitu. Erityisesti pääkaupunkiseudulla kotitalouksien varallisuus on muuta Suomea suurempi (Ahonen 2022), mikä liittyy pitkälti asuntovarallisuuden korkeampaan määrään. Velan määrän huomioiminen taivoitti suuralueiden välisiä eroja taloudellisessa tyytyväisyydessä jonkin verran, mutta pääkaupunkiseudun ja Etelä-Suomen erot Itä- ja Pohjois-Suomeen jäivät yhä tilastollisesti merkitseviksi. Pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa vanhuuseläkeläiskotitalouksilla on muita useammin velkaa ja velan määrä on muita suurempi (Ahonen 2022). Havainto suuralueiden välisistä eroista taloudellisessa tyytyväisyydessä voi liittyä pääkaupunkiseudun ja Etelä-Suomen asumisen kalleuteen, yleisesti korkeampaan hintatasoon, mutta myös esimerkiksi kulutuspreferensseihin eli siihen, millaisia kulutustottumuksia ja -tarpeita ihmisillä on eri puolilla Suomea. Pohjois-Suomessa esimerkiksi luonto voi täyttää ihmisten vapaa-ajan tarpeita, siinä missä Etelä-Suomen kaupungeissa tarpeisiin saattavat vastata enemmän erilaiset maksulliset tahtumat ja tilaisuudet.

Terveystilalla oli vahva yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen, ja se säilyi varallisuuserojen ja velan määrän vakioimisen jälkeen. Mitä heikompi terveydentila, sitä matalampaa taloudellinen tyytyväisyys oli suhteessa terveytensä hyväksi kokeviin. Erot säilyivät vahvana, vaikkakin hieman tasoittuivat, kun bruttovarallisuuserot huomioidiin. Velan ottaminen mukaan malliin ei muuttanut tätä. Tulos oli odotetun kaltainen: heikon terveyden on todettu olevan aikaisemmissa tutkimuksissa yhteydessä huonompaan taloudelliseen tilanteeseen ja matalaan taloudelliseen tyytyväisyyteen. Terveystilan yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen liittyy osin heikon terveyden aiheuttamiin kustannuksiin, esimerkiksi lääkekustannuksiin, sekä erilaisiin arkea tukevien palveluiden tarpeeseen, kuten kuljetuspalveluihin ja kotihoitoon. Heikko terveys voi myös yleisesti laskea tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueisiin (esim. Layard 2005).

Yhteenveto ja keskustelua

Vanhuuseläkeläisten keskimääräinen tulo- ja varallisuusasema on noussut varsin korkeaksi suurten ikäluokkien jäätyä eläkkeelle. Samalla osalla vanhuuseläkeläisistä on vaikeuksia selvittää jokapäiväisistä menoistaan ja osalla myös velkaa ja sen takaisinmaksuvaikeuksia. Tämän tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena oli tutkia, miten vanhuuseläkeläisten bruttovarallisuus ja velka näkyvät heidän taloudellisessa tyytyväisyydessään ja liittyvätkö varallisuus ja velka ikääntyneiden tulotason ja taloudellisen tyytyväisyyden väliseen tyytyväisyysparadoksiin. Usein taloudellista tyytyväisyyttä on tarkasteltu aineistosityistä lähinnä tulojen kautta, ja tutkimustieto varallisuuden yhteydestä taloudelliseen tyytyväisyyteen on varsin vähäistä. Suomalaisen vanhuuseläkeläisten osalta tätä ei juuri ole aikaisemmin tutkittu.

Tutkimuksen tulokset tukevat aikaisempia, pitkälti kansainvälisiä, tutkimuksia varallisuuden positiivisesta yhteydestä taloudelliseen tyytyväisyyteen. Tulokset tukevat myös velkojen erikseen tarkastelun tärkeyttä nettovarallisuuden sijaan (Hansen ym. 2008; Plagnol 2011). Voimakkaimmin taloudelliseen tyytyväisyyteen olivat tarkasteltavista tekijöistä yhteydessä tulot, terveydentila ja mahdollisen velan määrä. Bruttovarallisuuden määrällä havaittiin myös positiivinen yhteys taloudelliseen tyytyväisyyteen, mutta sen yhteys jäi velkaa ja tuloja heikommaksi. Varallisuus tuo turvaa, ja se voi tarjota taloudellista pelivaraa yllättävien tilanteiden varalle. Merkittävin taloudelliseen tyytyväisyyteen liittyvä tekijä näyttäisi kuitenkin olevan se, että tulot riittävät jokapäiväisiin menoihin. Tämä näkyi myös siinä, että velka ja sen määrä vaikuttivat rasittavan erityisesti pienituloisia vanhuuseläkeläisiä.

Tulokset viittaavat myös siihen, että vanhempien nuorempia pienempi velkamäärä olisi jossakin määrin yhteydessä tyytyväisyysparadoksiin. Ikääntyneiden tulotason ja taloudellisen tyytyväisyyden välinen ristiriita, tyytyväisyysparadoksi, olisi tämän mukaan osin yhteydessä velan takaisinmaksuun ja sen rasittavuuteen, jota nuoremmat kokevat todennäköisesti vanhempia useammin. Tulokset vahvistavat myös tältä osin aikaisemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia velattomuuden yhteydestä ikääntyneiden nuorempia korkeampaan taloudelliseen tyytyväisyyteen.

Vanhuuseläkeläisten taloudellisessa tyytyväisyydessä näyttää tämän tutkimuksen mukaan

korostuvaan taloudellisesti vakaa arki, se että rahaa on riittävästi elämiseen. Tulokset herättävät miettimään, pitäisikö kohtuullisessa varallisuusasemassa olevien toimia hieman enemmän elinkaaritulohypoteesin tavoin ja käyttää nykyistä suurempi osa varallisuudesta kulutukseen sen sijaan, että varallisuutta halutaan jättää perinnöksi tai jopa kartuttaa sitä kulutuksen kustannuksella. Esimerkiksi erilaisten ikääntymiseen liittyvien palveluiden osto kohentaisi luultavasti monen hyvinvointia. Samalla vähenisi omaisten paine hoitaa samanaikaisesti paitsi omat työnsä ja lapsensa myös vanhempansa. Toisaalta on muistettava, että tämä ei ole mahdollista kaikille ja kaikkialla, sillä palveluiden saatavuudessa on isoja alueellisia eroja ja esimerkiksi asunovarallisuuden purkaminen rahaksi voi olla hajasutusalueilla varsin vaikeaa ja myös taloudellisesti kannattamatonta.

Laaja ja tarkkaa pohdintaa vaativa kysymys on, pitäisikö vanhuuseläkeläisten kasvanut varallisuus näkyä jollakin tapaa esimerkiksi kotihoidon ja palveluasumisen maksujen määräytymisessä. Tällä hetkellä varallisuus huomioidaan asiakasmaksuissa pääsääntöisesti omaisuustulojen kautta. Olisiko varallisuuden laajemmalla huomioimisella yleistä hyvinvointia ja hoiva-alaa parantava vaikutus, vai ajaisiko ratkaisu varakkaimmat kokonaan yksityisten palveluiden piiriin? Johtaisiko mahdollinen kahtiajako siihen, että myös hoitajaresurssit kohdentuisivat paremman palkkatason ja työolojen ja mahdollisten muiden etuuskien takia enemmän yksityisille palveluntarjoajille ja julkista hoiva-alaa kohtaisi entistä suurempi työvoimapula. Vai johtaisiko varallisuuden huomioiminen asiakasmaksuissa siihen, että omaisuutta pyrittäisiin järjestelemään hoiva-asioiden tullessa ajankohtaiseksi ja sitä esimerkiksi annettaisiin entistä useammin ennakkoperintönä tai lahjoituksina perillisille. Edelleen voidaan kysyä, millainen varakkaiden veronmaksuhalukkuus olisi, jos vanhushoiva uhkasi jäädä suurelta osin itse kustannettavaksi. Aihe herättää paljon kysymyksiä ja vaatisi monipuolista tutkimusta ennen mahdollisten muutosten tekoa.

Tässä artikkelissa ei ollut mahdollista tarkastella erikseen rahoitus- ja reaaliavarallisuutta ja niiden vaikutusta vanhuuseläkeläisten taloudelliseen tyytyväisyyteen. Rahoitus- ja reaalivarojen suuret likviditeettierot – eli erot siinä, miten helposti varallisuus on muutettavissa rahaksi ja kulutukseksi – heijastuvat todennäköisesti taloudelliseen tyy-

tyväisyyteen. Yksi syy siihen, miksi bruttovarallisuuden merkitys jäi tässä tutkimuksessa näinkin vähäiseksi, voi liittyä varallisuuden rakenteeseen. Vanhuuseläkeläisten bruttovarallisuudesta merkit-

tävä osa on asuntovarallisuutta, ja sen likviditeetti on varsin matala. Reaali- ja rahoitusvarojen tarkastelu erikseen onkin ilmeinen jatkotutkimuksen aihe.

Saapunut 29.5.2023
Hyväksytty 17.8.2023

KIRJALLISUUS

- Ahonen, Kati (2022) Vanhuuseläkeläiskotitalouksien varallisuus ja velat vuonna 2020. Teoksessa Susan Kuivalainen & Juha Rantala & Kati Ahonen & Kati Kuitto & Liisa-Maria Palomäki & Jyri Liukko (toim) Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo: kehitys vuosina 1995–2020. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 06/2022. Helsinki.
- Ahonen, Kati (2023) Velka on pienituloiselle usein taloudellinen rasite. Etk.fi -blogit. <https://www.etk.fi/blogit/velka-on-pienituloiselle-usein-taloudellisen-rasite/>
- Ahonen, Kati & Liukko, Jyri (2016) Yksityinen säästäminen eläkeaikaa varten – mahdollisuus vai tarve? Eläketurva-keskuksen tutkimuksia 03/2016. Helsinki.
- Ahonen, Kati & Vaittinen, Risto (2015) Eläkeikäisten kulutus Suomessa 1985–2012. Eläketurvakeskuksen raportteja 06/2015. Helsinki.
- Ali, Azwaldi & Rahman, Mohd & Bakar, Alif (2015) Financial satisfaction and the influence of financial literacy in Malaysia. *Social Indicators Research* 120 (1), 137–156.
- Blom, Raimo & Melin, Harri (2004) ”Muuten hän oli niin kuin yksi meistä vain” – suuret ikäluokat luokkarakenteessa. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 109–122.
- Brown, Sarah & Gray, Daniel (2016) Household finances and well-being in Australia: An empirical analysis of comparison effects. *Journal of Economic Psychology* 53, 17–36.
- Brulé, Gaël & Ravazzini, Laura (2019) The four forms of wealth and happiness: How different forms of wealth affect the subjective well-being of the elderly in Europe. In Gaël Brulé & Christian Suter (eds.) *Wealth(s) and Subjective Well-Being*. Social Indicators Research Series, vol 76. Springer, Cham.
- Brulé, Gaël & Suter, Christian (2019) Why Wealth Matters More Than Income for Subjective Well-being? In Gaël Brulé & Christian Suter (eds.) *Wealth(s) and Subjective Well-Being*. Social Indicators Research Series, vol 76. Springer, Cham.
- D'Ambrosio, Conchita & Jäntti, Markus & Lepinteur, Anthony (2020) Money and Happiness: Income, Wealth and Subjective Well-Being. *Social Indicators Research* 148 (1).
- Dominko, Miha & Verbič, Miroslav (2021) The Effect of Income and Wealth on Subjective Well-Being in the Context of Different Welfare State Regimes. *J Happiness Stud* 22, 181–206.
- Easterlin, Richard (2006) Life cycle happiness and its sources: Intersections of psychology, economics, and demography. *Journal of Economic Psychology* 27 (4), 463–482.
- Garrett, Scott & James, Russell (2013) Financial ratios and perceived household financial satisfaction. *Journal of Financial Therapy* 4 (1), 4.
- Hansen, Thomas & Slagsvold, Britt & Moum, Torbjørn (2008) Financial satisfaction in old age: A satisfaction paradox or a result of accumulated wealth? *Social Indicators Research* 89 (2), 323–347.
- Headey, Bruce & Wooden, Mark (2004) The Effects of Wealth and Income on Subjective Well-Being and Ill-Being. *Economic Record* 80 (S1), 24–33.
- Joo, S.H. and Grable, J.E. (2004) “An exploratory framework of the determinants of financial satisfaction”, *Journal of Family and Economic Issues* 25 (1), 25–50.
- Kainu, Markus & Niemelä, Mikko (2014) ”Taloudelliset elinolut ja elämänvaiheet Euroopassa”. Teoksessa Niemelä Mikko (toim.) Eurooppalaiset elinolut. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Liukko, Jyri & Hiilamo, Tuomas & Palomäki, Liisa-Maria (2022) Vanhuuseläkeläisten näkemyksiä toimeentulolle merkityksellisistä asioista. Teoksessa Susan Kuivalainen & Juha Rantala & Kati Ahonen & Kati Kuitto & Liisa-Maria Palomäki & Jyri Liukko (toim) Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo: kehitys vuosina 1995–2020. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 06/2022. Helsinki.
- Layard, Richard (2005) *Happiness: Lessons from a new science*. New York: The Penguin Press.
- Modigliani, Franco & Brumberg, Richard (1954) Utility Analysis and Aggregate Consumption Function: An Interpretation of Cross Section Data. In Kurihara (ed.) *Post-Keynesian Economics*. Rutgers University Press.
- Mäki-Fränti, Petri (2016) Kotitalouksien varallisuus seuraa asuntojen hintoja. Euro & Talous. Blogi. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2016-2/kotitalouksien-varallisuus-seuraa-asuntojen-hintoja/>
- Owusu, Godfred Matthew Yaw (2021) Predictors of financial satisfaction and its impact on psychological wellbeing of individuals. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences*.
- Palomäki, Liisa-Maria & Ahonen, Kati & Ilmakunnas, Ilari & Kuivalainen, Susan & Polvinen, Anu (toim.)

- (2021) Eläkeläisten toimeentulokokemukset vuonna 2020 ja muutos vuodesta 2017. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 05/2021. Helsinki.
- Palomäki, Liisa-Maria (2009) Mitkä tekijät selittävät pienituloisten eläkeläisten toimeentulokokemusten eroja? *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (5), 542–553.
- Palomäki, Liisa-Maria (2017) Reference groups and pensioners' subjective economic well-being in Europe. *Social Indicators Research* 131 (2), 509–525.
- Plagnol, Anke (2011) Financial satisfaction over the life course: The influence of assets and liabilities. *Journal of Economic Psychology* Volume 32, Issue 1, February 2011, 45–64.
- Plagnol, Anke & Easterlin, Richard (2008) Aspirations, attainments, and satisfaction: Life cycle differences between American women and men. *Journal of Happiness Studies* 9 (4), 601–619.
- Purhonen, Semi. & Hoikkala, Tommi & Roos, J.P. (2008) Kenen sukupolveen kuulut? Helsinki: Gaudeamus.
- Rohe, William. & Stegman Michael (1994) The Effects of Homeownership: on the Self-Esteem, Perceived Control and Life Satisfaction of Low-Income People. *Journal of American Planning Association* 60 (2), 173–184.
- Rohe, William & Basolo, Victoria (1997) Long-Term Effects of Homeownership on the Self Perceptions and Social Interaction of Low-Income Persons. *Environment and Behavior* 29 (6), 793–819.
- Skopek, Nora & Buchholz, Sandra & Blossfeld, Hans-Peter (2014) National patterns of income and wealth inequality. *International Journal of Comparative Sociology* 55 (6), 463–488.
- SVT (2019) Suomen virallinen tilasto (SVT): Kotitalouksien varallisuus Helsinki: Tilastokeskus (luettu 21.9.2022). http://www.stat.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_tie_001_fi.html
- Tenhunen, Sanna (2021) Taloudellinen varautuminen eläkekaikaan. Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 03/2021. Helsinki.
- Tilastokeskus (2022) Kotitalouksien varallisuus. Kotitalouksien varat, velat ja tulot kotitalouden elinvaiheen mukaan, 1987–2019. StatFin tietokantatalukko. Luettu 13.4.2022.
- Törmälehto, Veli-Matti & Kannas, Olli & Säylä, Markku (2013) Integrated measurement of household-level income, wealth and non-monetary well-being in Finland. Working Papers 1/2013. Helsinki: Tilastokeskus.
- Van Praag, Bernard & Ferrer-i-Carbonell, Ada (2004) Happiness quantified. A satisfaction calculus approach. Oxford: Oxford University Press.
- Van Praag, Bernard (2011) Well-being Inequality and Reference Groups: An Agenda for New Research. *Journal of Economic Inequality* 9 (1), 111–127.
- Vera-Toscano, Esperanza & Ateca-Amestoy, Victoria & Serrano-Del-Rosal, Rarael (2006) Building financial satisfaction. *Social Indicators Research* 77 (2), 211–243.
- Vermeulen, Philip (2018) How Fat is the Top Tail of the Wealth Distribution? The review of income and wealth. 64 (2), 357–387.
- Vlaev, Ivo & Elliot, Anthony (2014) Financial well-being components. *Social indicators research* 118, 1103–1123.
- Yuji Horioka, Charles & Ventura, Luigi (2023) Do the Retired Elderly in Europe Decumulate Their Wealth? The Importance of Bequest Motives, Precautionary Saving, Public Pensions, and Homeownership. *Review of Income and Wealth*.
- Zumbro, Timo (2014) The Relationship Between Homeownership and Life Satisfaction in Germany. *Housing Studies* 29 (3), 319–338.

ENGLISH SUMMARY

Kati Ahonen: Wealth and financial satisfaction among Finnish old-age pensioners (Suomalaisten vanhuuseläkeläisten varallisuus ja taloudellinen tyytyväisyys)

Based on a survey of Finnish old-age pensioners aged 64 to 88 years, this article examines how gross wealth and debt are connected to financial satisfaction among old-age pensioners. Furthermore, it explores whether taking gross wealth and debt into account affects the degree to which other key demographic and socioeconomic factors, particularly household income and age of the respondent, are linked to financial satisfaction. The results are presented both descriptively and using a linear regression model.

According to the results, the three factors most strongly related to the financial satisfaction of old-age pensioners were income, health and potential debt. Gross wealth was also found to have a positive connection to financial satisfaction. The association of

income with financial satisfaction decreased somewhat when wealth disparities were considered. The link between debt and financial satisfaction varied by income level. Debt and its size had a stronger negative association with financial satisfaction among low-income earners than among higher income earners. As often reported previously, this study found a higher level of financial satisfaction among older adults. However, the age differences leveled off slightly when differences in debt levels were controlled. The result suggests that a decreased level of debt in later life explains some of the satisfaction paradox between age groups. According to this, the increase in financial satisfaction with increasing age despite lower income levels could be explained, in part, by factors related to debt repayment and its burdens, which are experienced more often, on average, by younger pensioners than older ones.

Keywords: financial satisfaction, wealth, assets, debt, income, age, pensioner.

KIRJOITTAJA

Ahonen, Kati, VTL, ekonomisti, Eläketurvakeskus (kati.ahonen[at]etk.fi)